

MARISHA RASI-KOSKINEN

**MYKKIEN
LINTUJEN MUSEO**

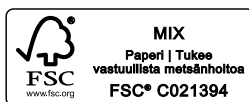
MARISHA RASI-KOSKINEN

Mykkien lintujen museo

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ | HELSINKI

Tekijä kiittää Taiteen edistämiskeskusta, Alfred
Kordelinin säätiötä ja Pirkanmaan kulttuurirahastoa taiteellisen työnsä tukemisesta.
Aino Mattila -säätiölle kiitos työhuoneesta.

Sitaatit ovat teoksista William Wharton: Birdy, suom. Arto Häilä (WSOY) 1978 ja
Marja-Liisa Vartio: Hänen olivat linnut (Otava) 1967.

Ensimmäinen painos
© Marisha Rasi-Koskinen ja WSOY 2026
ISBN 978-951-0-52309-4
Werner Söderström Osakeyhtiö
Lönnrotinkatu 18 A, 00120 Helsinki
Painettu EU:ssa
Tuoteturvallisuuteen liittyvät tiedustelut:
tuotevastuu@wsoy.fi

Seitalle

»Sen laulun laulaja hallitsi
lentämisen salaisuuden.»

WILLIAM WHARTON

»... yhä, yhä hänen kaulansa
kiertyi ylös, alas, käsivarret
heiluivat sivuilla, sormet vuoroin
hajalla vuoroin tiiviisti yhdessä,
edestakaisin, toistaen liikkeitä joita
hän oli tehnyt näytellessään lintua,
jota ei ollut koskaan nähnyt.»

MARJA-LIISA VARTIO

»Joka uniinsa uskoo, se varjoaan
pelkää.»

VANHA KANSANVIISAUS

me

Kahdeksan kuukautta ennen kuolemaa on elokuu, ja tällainen elokuu se on: Sirkat sirittävät. Paarmat pörisevät. Taivas on vaaleansinisen huopakynän värinen ja viljapelto kullankeltainen. On kuumempaa kuin elokuussa yleensä, asfaltti polttaa varvastossujen läpi siellä missä kapea maantie leikkaa pellon metsäksi. Viinimarjapensaat notkuvat kypsien marjojen painosta. Kuningattarensa hylkäämät ampieiset etsivät lihaa ja sokeria syödäkseen ja varisparvi lehahtaa siivilleen ohikiitävien autojen tieltä.

Yksi autoista hidastaa. Kirkkaankeltainen kuplavalokkari kääntyy risteyksen kohdalla oikealle ensin kerran ja sitten toisen kerran, puskee heinittyneelle pihatielle ja pysähtyy autiotalon eteen. Autosta putkahtaa esiin kaksi tuntematonta tyttöä. Undulaatteineen. Tarinoineen. Umpimielisine hymyineen.

Ennen tyttöjä meitä on yhdeksäntoista oppilasta. Yhdeksäntoista on alkuluku. Alkuluvuilla on semmoinen ominaisuus, että niitä ei voi tiivistää. Ne ovat jaollisia vain itsellään ja ykkösellä, joten niitä ei voi jakaa tasaisesti ryhmiin. Ennen tyttöjä olemme kaikki tai olemme yksi, emme mitään siltä väliltä.

Kun tytöt tulevat, me emme enää ole alkuluku. Yhdeksäntoista plus tytöt on kaksikymmentäyksi, ja kaksikymmentäyksi on jaollinen paitsi ykkösellä ja itsellään, myös seitsemällä ja kolmella.

Kaikki muuttuu, kun jokin ei ole jaollinen vain itsellään ja ykkösellä, vaan myös seitsemällä ja kolmella. Kun tytöt tulevat, kaikki menee pilalle. Viljapelto menee. Hiihtolatu menee. Lampi menee. Opettaja menee. Äidit ja isät menevät. Koko kylä menee. Pilalle. Ihan. Kaikki.

Tyttöjen jälkeen meitä on jäljellä vain kahdeksantoista. Sekään ei ole alkuluku. Se ei ole edes pariton. Niin että sillä lailla mekin tavallaan menemme pilalle.

Tyttöjen jälkeen me emme enää pelkää. Mitään pelättävää ei ole, kun kaikki paha on jo tapahtunut.

kahdeksan kuukautta ennen kuolemaa

VERONIKA

»Kylää autioituu monista eri syistä. Kylä voi jäädä tekojärven alle tai tuhoutua metsäpalossa. Kylä pommitetaan sodissa ja joskus kylä jää rajavyöhykkeelle, kun valtioiden välisiä rajoja vedetään uudelleen. Ihmiset voivat jättää kylän myös vapaaehtoisesti. Nuoret muuttavat pois ja vain vanhukset jäävät, palvelut lopetetaan ja julkisen liikenteen vuorot lakkautetaan. Yksi tällaisista kadonneista kylistä on nimeltään Takaristi, mutta sen tarina on toisenlainen. Minä olen Veronika ja tämä on podcast Kadonneiden kylien salaisuudet.»

Veronika keskeyttää äänityksen. Se oli kolmas yritys eikä edelleenkään mennyt täydellisesti, mutta saa kelvata, sillä nyt linja-auto jo kaartaa asemalaiturin eteen dieselmoottori huristen, ja Veronikan on tungettava puhelin taskuun, nostettava rinka tavaratilaan ja kömmittävä matkustamoon. Hän haluaa, että kuulijat pääsevät hänen mukaansa heti alkumatkasta. Avainsana on aitous. Hyvässä podcastissa on liikkeen tuntua ja rehellisyyttä. Ei liikaa suunnittelua tai ylihuoliteltua kieltä vaan matkan tekoa ja elämistä, parhaimmillaan ripaus vaaran tunnetta ja mausteena muutama virhe.

Auto on onneksi melkein tyhjä, joten Veronika saa koko takapenkin omakseen. Lähin kanssamatkustajakin on vasta viiden penkkirivin päässä. Veronika riisuu tennarit, vetää verhot auringon puoleisen ikkunan eteen, hörppää vesipullosta pitkän kulauksen ja jatkaa nauhoittamista: »Jos kylää ei ole rakennettu vesistön

äälle, se on luultavasti syntynyt jonkin tärkeän tien varteen. Aluksi talot on rakennettu maantien molemmin puolin, mutta liikenteen vilkastuessa niillä on alettu reunustaa myös pienempiä teitä, niitä jotka tunkeutuvat metsiin kuin verisuonten verkosto, kunnes päättävät tyhjiyteen tai metsäkoneen kääntöpaikalle.»

Hän selailee käsikirjoitusta. Verisuonten verkosto oli liikaa. Verisuonten verkosto oli kohosteista ja kohosteisuus etäännyttää. Suullisen viestinnän vapaavalintaisella kurssilla sanottiin myös, että suoraan paperista luettua puhetta on kaikkein vaikeinta kuunnella. Miellyttävintä on, jos puheessa on mukana kaikki mikä puheeseen kuuluu: empiminen, tauot, toistot ja täytesanat. Myös ylimääräiset äänet ovat mukana tallenteella. Ikkunalasia vasten suriseva kärpänen. Hattuhyllyllä puolelta toiselle liukuva mansikkalaatikko ja vessan ovea rynkyttävä kanssamatkustaja.

»Takaristin kylä syntyi maantien varteen», Veronika sanoo, »ja maantien mukana se myös kuoli. Kylän katoamisella on selkeä syy: vanha maantie purettiin ja sen tilalle rakennettiin leveämpi ja virtaviivaisempi valtatie. Kylän kohdalla se on nelikaistainen.»

On heinäkuun ensimmäinen maanantai. Harjoittelu vanhainkodissa on päättynyt mutta kesä on vasta alkamassa. Veronika on kahdeksantoista ja vapaa. Kun hän kesäkuun alussa painoi valkolakin päähänsä, kaikilla hänen kavereillaan oli suunnitelma, joillain kaksikin. Osa sai opiskelupaikan paperien perusteella ja osa saisi sen melko varmasti pääsykokeilla, ainakin kaikki pönttäsivät koko loppukevään. Veronika ei. Ei tänä vuonna. Hän mokasi kirjoituksissa (entä sitten, niin käy joskus joillekin) eikä häntä huvittanut jatkaa lukemista. Nyt edessä on kokonainen vuosi ilman aikatauluja, välivuosi, kuten sanotaan. Veronika vastustaa ajatusta. Miksi sen, mitä tapahtuu kun koulu on loppunut eikä toinen koulu ole vielä alkanut, pitäisi olla joku väli? Kaikkihan riippuu siitä, mikä on hahmo ja mikä on tausta, niin kuin kuvassa joka esittää joko maljakkoa tai kahta sivuprofilia. Veronika ei

halua päättää etukäteen, mikä on hahmo ja mikä on tausta, hän halua antaa hahmojen nousta esiin itsestään. Siispä hänellä on edessään elämänsä vuosi, ja sen vuoden aikana hän aikoo tutkia mahdollisimman monta kadonnutta kylää. Takarististä tulee hänen uuden podcastinsa ensimmäinen jakso.

Veronika sai idean podcastiin selatessaan *wastenet*404:ää. Joku julkaisi keskellä yötä videon tunnisteella *takaristin koulu*. Veronika näki videon tuoreeltaan. Koska ei saanut unta. Koska oli riidellyt Martan kanssa. (Eikä siitä sen enempää, hän ei halua ajatella Marttaa nyt.) Yleensä käyttäjän aiemmista julkaisuista voi päätellä jotain, esimerkiksi ovatko hänen erityiset kiinnostuksenkohteensa autiotaloja, hylättyjä tehtaita, vajoavia kerrostaloja tai eksoottisempia paikkoja, kuten veden alle jääneitä kirkkoja tai hylättyjä huvipuistoja. Ei nyt. Käyttäjä oli uusi ja julkaissut vain tämän yhden videon. *Anonyymi86*. Teennäisretro nimi oli luultavasti yritys olla ironinen. Videon pikkukuvassa näkyi pelkkää pimeää.

Ensi alkuun videollakaan ei näkynyt mitään, sitten pimeyteen syttyi valo, luultavasti taskulamppu. Valokeila pyyhkäisi lumista maata ja avointa kenttää, jossa häämötti keinu, korkeushyppyteline ja tasapainoilupuomi, sitten suurehkon kivitalon seinä sieltä täältä juuri sen verran, että rakennuksen saattoi päätellä olevan kaksikerroksinen. Kymmenkunta sekuntia myöhemmin kuvauspaikka vaihtui ja nyt sama rakennus nähtiin sisältä. Valokeila lähti liikkeelle eteisestä, jonka lattialla lojui sisätossuja. Pitkänomaisen aulan naualakossa roikkui yksinäinen takki ja sen päädyistä avautui ovi pimeyteen. Pimeää hetken olikin, koska taskulamppu sammui, mutta vain sekuntia tai kahta myöhemmin, samalla hetkellä, kun katsoja pääsi kuvaajan mukana oviaukosta sisään, syttyivät myös kattovalot. Kamera kääntyi ensin vasempaan ja sitten oikeaan kuin kuvaaja olisi pudistellut päätään. Veronika ehti nähdä, että luokassa oli pulpetteja ja liitutaululla kirjoitusta. Opettajanpöydällä kökötti täytetty vesilintu ja pöydän takana telineessään Suomen kartta. Sitten valot alkoivat räpsähdellä ja sammuiivat. Siihen päättyi myös video.

Tallenteen perusteella Takaristin koulu on säilynyt hämmentävän hyvin. Anonyymi86:n kuvaamalla videolla luokkahuone ei näyttänyt autioituneelta niin kuin wastenetin kohteet yleensä, vaan ainoastaan yksinäiseltä. Kuin oppilaat olisivat nousseet pulpeteistaan ja lähteneet. Jättäneet tulematta takaisin. Päivään. Viikkoon. Kuukauteen. Vuoteen. Lumesta päätellen video on kuvattu talvella. Anonyymi86 oli siis pantannut löytöään monta kuukautta.

Talossa oli myös sähköt. Voiko autiotaloon vetää sähköt kuvaus-session ajaksi? Kai se on mahdollista. Veronika olisi halunnut katsoa videon uudestaan, mutta se ei onnistunut. *View once*, niinpä tietysti, videoon oli ohjelmoitu mahdollisuus katsoa se vain kerran. Siinä ei sinänsä ole mitään ihmeellistä, suurin osa serverin muistakin käyttäjistä julkaisee videonsa katsottavaksi vain kertaalleen eikä juuri kukaan hyväksy ruudunkaappauksia. Outoa on, että koko tiedosto katosi heti, kun Veronika oli saanut sen katsotuksi. Kuin joku olisi ollut ruudun toisella puolella odottamassa ja reagoinut ensimmäisen mahdollisen katsojan läsnäoloon poistamalla kaiken. Siis aivan kaiken. Ei ainoastaan tiedostoa vaan myös itsensä. Anonyymi86 nimittäin katosi. Kuin hän ei olisi tullut katumapälle niinkään julkaisunsa vaan koko virtuaalisen olemassaolonsa osalta.

Takaristi. Veronika ei ole koskaan kuullutkaan sen nimisestä paikkakunnasta. Toisaalta Suomi on täynnä paikkakuntia, joista ei ole kuullut kukaan muukaan. Nimiä on myös muutettu ajan saatossa, koska Paskalampi tai Vittujärvi eivät ole omiaan lisäämään alueen markkina-arvoa kesämökkitoimittaja haeskelevan keskiluokan keskuudessa. »Ei tiedetä mistä kylä sai nimensä», Veronika jatkaa. »Miksi se oli Takaristi, kun ei ole mitään Ristin kylääkään? Ainakaan lähitöillä. Luulisi että on tarpeetonta nimenä paikka jonkin sellaisen mukaan mitä ei ole.»

Taustalla kuuluu, kun linja-auton vessa vedetään. Joku potkii penkkiä äänettömän musiikin tahtiin. Dieselmoottorin jyrinä

tuntuu rintakehässä. Korvissa soi. Veronika painaa otsansa ikkunalasiin ja sulkee silmänsä. Hän tuntee, miten verisuonten verkosto työntää kärhiään suoraan hänen otsalohkoonsa.

ELOKUU 1985

Jani

Jani näkee uudet tytöt ensimmäisen kerran monta päivää ennen koulun alkua. Hän on purolla teeskentelemässä onkimista, kun kaksi hahmoa pujahtaa esiin metsästä ja pysähtyy viljapellon reunaan maatilojen välisellä rajalla. Kummallakin on ruskeat hiukset, pitkätukkaisella on päällään raidallinen mekko ja lyhyttukkaisella lappuhaalarit. Hahmot huomaavat Janin. Killittävät häntä suoraan silmiin mutta eivät tervehdi. »Tämä on meidän joki», ne sanovat. »Sä et voi onkia täällä.» Sitten ne katoavat.

Uudet tytöt eivät katoa siksi, että olisivat erityisen nopeita, vaan koska menevät päin viljaa. Nuo kaksi ovat asuneet Takaristillä vasta muutaman päivän, mutta ehtineet jo tallata peltoon käytäviä ja umpikujia ja spiraalin. Niin kuin ruis olisi lunta, jota voi polkea miten tahtoo.

Viljapeltoon ei saa mennä eikä sinne mennä. Jokainen askel viljapellossa tarkoittaa taittuneita korsia ja menetettyjä jyviä. Takaristin lapset tietävät sen jo ennen syntymäänsä, kuulevat äitinsä vatsan läpi varoitukset siinä missä sydämenlyönnitkin. Kuten sen että kaahareita pitää varoa, varsinkin kapeaa maantietä pitkin kiitäviä rekkoja, koska niiden synnyttämä ilmavirta voi tarttua pyöräilijään ja siepata hänet kurimukseensa. Noille kahdelle ei ole kukaan kertonut. Ei viljasta. Ei maantien vaaroista. Ei mistään muustakaan.

Tihutyö paljastuu myöhemmin korkealta puimakoneen hytistä. Myöhemmin myös Jani seisoo vanhempiensa edessä kuulusteltavana, keksimässä syitä ja selityksiä. Kertomassa ettei ollut ainakaan siellä missä vilja tallottiin. Vaikka vähän olikin.

Piia

Piia näkee tytöt kaupalla. Hän muovittaa takahuoneessa juustonpaloja uusiin parasta ennen -kääreisiin, mutta tarkkailee samalla tulijoita kattoon kiinnitetyn linja-auton peruutuspeilin kautta. Tyttöjä on kaksi ja toinen niistä, pitkätukkainen, nyrpistelee juustotiskin äärellä. »Yäk», tyttö sanoo, eikä mitenkään hiljaisella äänellä. »Juustotiski haisee.»

Takaristin lapsista Piia sai tietää ensimmäisenä, että Mutapohjan autiotalo oli mennyt kaupaksi. Hän kuunteli salaa kun isät ja äidit puhuivat siitä kyläkokouksessa, joka pidetään myymälän takahuoneessa keskiviikkoisin. Piia ei tiedä miten paljon tyttöjen perhe maksoi autiotalosta, mutta sen hän tietää, että liikaa.

»Siis miten niin täällä ei ole linnunsiemeniä?» tyttöjen äiti kysyy Piian äidiltä ja koputtaa pöytää sormellaan. »Mikä kauppa se sellainen on, jossa ei ole linnunsiemeniä?»

Piian äiti ei koskaan näytä sitä että pahoittaa mielensä. Suuttua saankin se vain päättää jokaisen lauseen hengittämällä viimeisen sanan sisäänsä. Mutapohjan uusi emäntä hymyilee niin ystävällisesti, että kuulija luulee itsekin olevansa samaa mieltä. Eikä Piian äitikään hengitä sisään sanoessaan, että onpas tosiaan kumma, ja että kyllä me tilataan, kyllä me ehdottomasti tilataan linnunsiemeniä. Isä sanoo illalla, että ei varmaan tilata. Mutta kyllä se tilaa. Se tilaa heti kun on itse tavannut uusien tyttöjen äidin. Mutapohjan emännän edessä vaivaisukkokin tekisi kymmenen kilon tilauksen.

Piia irvistää, mutta juuri silloin toinen työstä, lyhyttukkainen, katsoo peilin kautta suoraan häneen. Ei irvistä takaisin. Tuijottaa vain.

Jouko ja Ville

Joukolle ja Villelle se alkaa näin: he makaavat rinteessä vattupuskien suojassa ja tarkkailevat autiotaloa, joka ei ole enää autiotalo vaan vain talo. Mutapohjan talo. Mutapohja. Pilkkanimi on kaiverrettu puukolla navetan kylkeen jo ennen poikien syntymää ja nyt se on tarttunut talon uusiin asukkaisiin kuin liima: mutapohjalaiset. Kiikarit siirtyvät kädestä käteen, näköyhteys tupaan on esteetön. Hormi ei vedä. Ikkuna on auki ja karmien välistä tupruttaa savua, sisältä kuuluu kolinaa ja satunnaisia kirosanoja. Muuta kiinnostavaa ei ole tapahtunut koko sinä aikana, jonka Jouko ja Ville ovat viettäneet lymypaikassaan. On vahinko, että lastenhuone on pihan puolella. Vakoilu olisi jännittävämpää, jos myös tyttöihin olisi suora näköyhteys.

Räkättirastaan pesä on koivussa päärakennuksen oikealla puolella. Pojat voisivat edetä huomaamatta navetan taakse ja siitä edelleen koivuille, kiivetä puuhun ja nostaa pesän paikoiltaan ehjänä, viedä sen opettajalle. Opettaja puhdistaisi pesän ja asettelisi munat kauniiksi ryhmäksi, kirjoittaisi nimilapun ja parhaassa tapauksessa veisi näytille luonnontieteelliseen museoon koulun yläkertaan. Tähän aikaan kesästä rastaiden pesissä ei ole kuitenkaan enää munia, joten pojat ovat päättäneet vain ampua linnun.

Rastaat ovat tuholaisia, sen tietävät kaikki, ne räkättävät rumalla äänellään ja syövät ihmisten marjat. Tuholaisista on haittaa kaikille, mutta oikeus niiden hävittämiseen on sillä, jonka omistamalle alueelle syöpäläiset ovat pesiytyneet. Jouko ja Ville ovat tarjoutuneet hävittämään pesän ja tekemään sen vieläpä ilmaiseksi. He ovat lähestyneet Mutapohjan uutta isäntää puhuakseen niin kuin asioista puhutaan, mies miehelle. Äijä ei suostunut. Se sanoi, ettei sen tontilta ammuta mitään, ei edes kärpästä.

Niin kuin joku ampuisi kärpäsiä!

Ehkä tyyppi suuttui siitä, ettei kukaan suostunut lainaamaan sille traktoria. Kaupunkilaiset luulevat, että maatalouskoneen

lainaaminen on joku pikkujuttu. Se että maksaa dieselit on yhtä tyhjän kanssa, sillä myös koneisto kuluu ja vakuutusmaksut juoksevat. Jos annat lainaksi pikkusormen, Takaristillä sanotaan, saat heittää hyvästit koko kädelle. Niinpä Mutapohjan isäntä perkaa peltoaan jalkamiehenä jyrsimen kanssa, sikäli kun savuttavalta leivinuunilta ehtii.

Jouko ja Ville odottavat. Jännitys tuntuu vatsanpohjassa. Villekin tuntee sen, vaikka vain Joukon sormi on liipaisimella. Metsästäjäkeräilijöiden elämä on pääosin odottamista, olkoonkin että he kaksi jättävät keräilyt suosiolla hameväelle. Mitä metsästämiseen tulee, kyse on ennen kaikkea kärsivällisyydestä. Ratkaisevaa on, kummalla on pitempi pinna, saaliilla vai saalistajalla.

Ville vilkaisee Joukoa. Jouko tuijottaa tähtäimeen. Hetki on koittanut. Lintu on laskeutumassa. Nyt.

Samalla hetkellä jokin välähtää, heijastaa auringon. Jouko sokeutuu kun vetää liipaisinta. Ja vetää vaikka sokeutuu. Alkeisvirhe. Alkeisvirheitten alkeisvirhe. Älä ammu jos et näe. Älä jumalauta ammu sokeana.

Peili, tietysti se oli peili. Peili ja auringonsäteet. Pojat näkevät ikkunassa kaksi otsaa ja kahdet silmät. He ovat ampuneet minne sattuu ja uudet tytöt ovat huomanneet sen. Ne eivät nosta kättään tervehdykseksi, eivät yritä edes mennä piiloon, ne vain tuijottavat. Hetken päästä Mutapohjan isäntä rymistelee ulos, huutaa: »Perkeleen nulikat» ja heristää nyrkkiään. Ei auta kuin vetäytyä, ja sen pojat tekevät, vetäytyvät niin että vattupuska rytisee ja ylikypsät marjat putoilevat niskaan.

Santeri

Santeri makaa ruohikossa ja hengittää sisään ja ulos. Santeri kuulee kuinka joku laulaa. Tyttöääni. Santerin ja taivaan välissä on ihmisen muotoinen hahmo, ensin yksi ja sitten toinen. Niiden

välistä näkee aurinkoon. *Älä katso aurinkoon!* Onko sulla kaikki hyvin? tyttöäni sanoo. Joku tarttuu Santeria kädestä ja kiskoo, sanoo: Tule katsomaan meidän undulaatteja. Santeri nousee. Santeri menee mukana. Anna anna anna, joku sanoo. Karina karina karina, sanoo toinen. Jalat kuljettavat Santerin sisälle taloon jossa on huone jossa on häkki jossa on kaksi lintua. Laika laika laika. Arkki arkki arkki. Santeri hengittää sisään ja ulos. Santerilla on kämmenellään keltainen lintu.

**MITÄÄN PELÄTTÄVÄÄ
EI OLE, KUN KAIKKI PAHA
ON JO TAPAHTUNUT.**

9 789510 523094

www.wsoy.fi

N84.2/84.2

ISBN 978-951-0-52309-4